

Koruma Sürecindeki Aykırılık: ÇEYAP

i s m a i l E r t e n

Mimarlar Odasının bir çok şube yönetici ve üyeleriyle gerçekleştirilen "Koruma ve Sorumluluklar" adlı Amasya Buluşması sırasında İzmir Şube'nin yayını olan ve 97/1 sayısı yeni tamamlanmış EgeMimarlık dergisini Şube Yöneticileri bizlere dağıttılar. Dergi içeriği, ülkemizde koruma konusunda söz sahibi bir çok uzmanın farklı ve aykırı düşüncelerini kapsamaktadır. İzmir Şube Yöneticilerinin çok önemli gördüğüm bu çabasına katkı verebilmek ve tartışmayı sürdürürebilmek için bu yazıyı kaleme alıyorum. Sizlerle paylaşacağım konu, Çanakkale Evleri Yaşatma Projesi (ÇEYAP)'ın farklılıkları, sonuçları ve eksiklikleridir.

Koruma anlayışında farklı ve aykırı bir uygulama olduğunu düşündüğüm Çanakkale Evleri Yaşatma Projesi (ÇEYAP), bir çok aşama içermektedir. ÇEYAP'ın 1994 yılı Eylül'ü ile 1996 yılı Kasım'ı arasında gerçekleştirilen ilk aşaması Çanakkale Koruma Planı'dır. İki yılı aşkın bir süreci kapsayan bu planlama, "yöntem ve sonuçları" itibarıyla ülkemizde yerleşik olan koruma planlamasına denk düşer. Ancak farklı ve aykırı olan, "sorun tespit ve çözümündeki aktörler" ile "hazırlık ve karar aşamalarındaki süreç"tir. Bu duruma karşılaştırmalı olarak değinmek istiyorum.

- Ülkemizde koruma planlaması yapılacak alanları ilgili bölge koruma kurulu ile ilgili belediye veya bayındırlık müdürlüğü tesbit eder. ÇEYAP çalışmasında bu iki kurumun dışında olan ve kendilerini gönüllü ve duyarlı olarak tanımlayan mimar-plancı grubu koruma planlaması alanını tespit edip önerdi. Önerinin kabulü ve tasdiğinde daha da genişleyerek meşrulaşan bu gruba söz hakkı tanındı.

- Plan yapmakla görevlendirilen kurumlar yasanın da tariflediği gibi koruma planını ya kendisi yapar ya da özel bir büroya ihale ederek yaptırır. ÇEYAP Koruma Planı yasal prosedüre uymak amacıyla Çanakkale Belediyesi tarafından yapıldığı görülür. Ancak bütün koruma planı çalışmaları ÇEYAP Tarihi Kent komisyonu ile ÇEYAP Öğrenci Grubu tarafından yürütüldü (üstelik parasal katkı almadan).

- Ülkemizdeki plan yapımcılar hazırlık ve karar aşamalarını kendi dar kadrosu içine hapseder ve verdiği kararların sonuçlarını topluma duyurur. ÇEYAP Koruma Planı çalışmasında üretimi üstlenen komisyon katılıma açık bir yapıda örgütlendi, her aşamada daha da çoğalarak sonuca gelindiğinde 70 kişiye ulaştı. Üretimin her aşaması isteyen herkesin istediği zaman gelip bilgi alabileceği mekan ve süreçlerde gerçekleşti. Bununla da yetinilmeyip bir çok aşamada halk toplantıları düzenlenerek bilgi verildi ve tartışılması istendi.

Kısaca özetlediğimiz bu farklı ve aykırı süreçten aşağıdaki sonuçları elde ettik.

- Öncelikle kentte yaşayanlar kentin oluşumunda söz ve karar sahibi olmalıdır.
- Gerek üretimi gerçekleştirmeyi talep eden duyarlı kesimler ve uzmanlar, gerekse çalışmaların sonuçlarıyla muhatap olacak tüm kentliler çalışmalara bizzat katılmalıdır.
- Tüm çalışmalar açık, şeffaf süreç ve mekanlarda gerçekleşmelidir.
- Kentte var olan sivil toplum örgütleri karar oluşum süreç ve

sonuçlarında aktif rol üstlenmeli, ortaklık anlayışı derinleştirilerek yaşama katılmalıdır.

- Bilgiyi toplamak kadar önemli olan bilginin dağılımına-yayılmına özel çaba harcanmalıdır.

- Duyarlı ve gönüllü kişilerin çıkar ve karşılık beklemeden katılım talep eden emekleri-çabaları bütün çalışmalara mutlaka katılmalıdır.

- Kentsel koruma ve planlama çalışma ortamlarına özellikle yereldeki ve kenti tanıyan öğrenciler katılmalı, eğitime katkı sağlanmalıdır.

- Bu tür çalışma ortamlarında oluşacak iletişim-etkileşim ile koruma bilinci yaygınlaşmalıdır.

- Anlaşılması zor bir tekniğe sahip fiziksel planlama ile özel uzmanlık gerektiren koruma ve planlama bilimi, kentliler tarafından daha anlaşılır kılınmalı, böylece teknik ve bilim sosyalleşmelidir.

- Tüm çalışma süreç ve sonuçlarının daha iyi anlaşılması ve yaygınlaştırılması için, gerek etkinliklerle gerekse yazılı ve görsel dökümanlarla desteklenmelidir.

Yukarıda dile getirdiğimiz sonuçlardan kısmende olsa başarılar elde edildi. Bu başarıların yanısıra genel olarak tesbit ettiğimiz eksiklikler de bulunmaktadır.

- Toplum oluşturulan bireylerin yeterince yurttaşlık veya kentli yurttaşlık bilincine eriştikleri söylenemez. Yurttaşda olması gereken sorumluluk üstlenme, risk alabilme ve karar verebilme becerileri olgunlaşmamıştır.

- Bireylerde gözlenen bu durum kentte varolan sivil toplum örgütü, meslek odası ve diğer yapılan da doğrudan etkilemekte ve aynı konna itmektedir. Ayrıca bu tür örgütlenmeler edilgin ve kronik muhalif konumundan, çözüm üreten ve çözüm pratiğine katılan konumda değildir.

- Gerek bireyler gerekse sivil toplum örgütleri kendi sorunlarının çözümünde aktif rol üstlenen aktörlere dönüşmemekte, çözüm için sadece siyasal iktidarlar muhatap alınmaktadır.

- Farklılıklarımıza rağmen bir arada olabilme ve ortaklaşa üretme kültürümüzün yeterince içselleştirilemediği görülmektedir.

- Evrensel değer ve sorumluluklarla oluşturulan koruma planlaması sonuç kararlarıyla ortaya çıkan farklı mağduriyetlerin dengelenmesi için yeterli somut ve pratik açılımlar elde edilememektedir.

ÇEYAP ve Çanakkale Koruma Planı deneyiminden elde ettiğimiz ve yukarıda kısaca dile getirdiğimiz tespitlerin ana fikri, "katılımcı korumacılık" olarak özetlenebilir. Bir mimar olarak tüm bunlar bana, karar hazırlık ve oluşum süreçlerinde mutlaka muhataplarla birlikte olmak gerektiğini bir kez daha öğretti. Üstelik süreçte yanlış ve hatalar yapmayı göze alarak. Korumacılık alanında böylesi süreçlere daha fazla ihtiyaç olduğuna inanıyorum. Ülkemizde her alanda yaşanan iktidar kavgasının sonuçları olan her şeyi mübah görme anlayışının aşılması ve zararların berterafı, sanırım bu tür farklı ve aykırı süreçlerle mümkün olacaktır ●